

První nález nosatce *Mogulones dimidiatus* (Frivaldszky, 1865) (Coleoptera: Curculionidae) v Čechách

Petr Jansa¹, Jiří Brestovanský² & Milan Putz³

¹Křivenice 42, CZ-277 03 Horní Počaply, e-mail: dendrolog.petr@centrum.cz

²Školní 671/1, CZ-271 11 Neratovice, e-mail: brestovansky.jiri@seznam.cz

³Nádražní 178, CZ-252 30 Řevnice, e-mail: milan.putz@seznam.cz

JANSA P., BRESTOVANSKÝ J. & PUTZ M. 2013: První nález nosatce *Mogulones dimidiatus* (Frivaldszky, 1865) (Coleoptera: Curculionidae) v Čechách (First record of the weevil *Mogulones dimidiatus* (Frivaldszky, 1865) (Coleoptera: Curculionidae) in Bohemia) in the Czech Republic). – *Západočeské entomologické listy*, 4: 66–68. Online: <http://www.zpsec.cz/entolisty/entolisty.html>, 17-9-2013.

Abstract. The weevil *Mogulones dimidiatus* (Frivaldszky, 1865) (Coleoptera: Curculionidae) is a typical species of xerothermic localities in southeastern part of the Czech Republic (south Moravia). Despite targeted long-term research on suitable localities it has never been found in other regions of Czech Republic. The first faunistic record of this weevil for Bohemia is present here. Its biology and habitat conditions of its localities in Bohemia are shortly discussed.

Key words: faunistics, Coleoptera, Curculionidae, *Mogulones dimidiatus*, Czech Republic, Bohemia.

ÚVOD

Nosatec *Mogulones dimidiatus* (Obr. 1) je euroasijský druh, ve střední Evropě zjištěný v Rakousku, České republice, Maďarsku, Polsku a na Slovensku. Druhový areál v Asii zasahuje až do Kazachstánu (COLONNELLI 2004). Zatímco výskyt na jižní Moravě je historicky i recentně známý a doložený nálezy z řady lokalit (BENEDIKT et al. 2010), výskyt v Čechách byl STREJČEKEM (1993) hodnocen jako pochybný nebo nepotvrzený. Také BENEDIKT et al. (2010) hodnotili současný výskyt v Čechách jako nepravděpodobný. Tento závěr byl učiněn na základě dlouhodobého průzkumu a cíleného vyhledávání na živné rostlině. *Mogulones dimidiatus* je ve střední Evropě monofág, jeho larvální vývoj probíhá v piple osmahlé (*Nonea pulla*) (SCHERF 1964) (Obr. 2). *M. dimidiatus* je druhem vyhledávajícím xerothermní stanoviště s výskytem živné rostliny. Vývojový cyklus detailně popsal GOSIK (2010). Dle jeho pozorování v Polsku byli první aktivní jedinci nalezeni již v březnu, kopulace a ovipozice na bázi stonků byla pozorována v polovině dubna. Autor uvádí nálezy larev v bazální části stonku v první polovině června. Na polských lokalitách byla imaga nalezena ještě v polovině října, přičemž v průběhu roku byli zjištěni současně příslušníci přezimující (loňské) i nové generace.

Obr. 1. *Mogulones dimidiatus* na lokalitě Košátky. Foto: Jiří Brestovanský.

Fig. 1. *Mogulones dimidiatus* at the locality Košátky. Photo: Jiří Brestovanský.

VÝSLEDKY

Nosatec *Mogulones dimidiatus* byl nalezen na dvou lokalitách v katastru středočeské obce Košátky (okres Mladá Boleslav): Bohemia centr., Košátky env. (5653d), xerothermní jižně orientovaný svah 1,5 km severně od obce (lokalita A), 16.VI.2013, 2 ♂♂, 2 ♀♀, 1 larva, oklep a individuální sběr pod piplou osmahlou (*Nonea pulla*), P. Jansa lgt., M. Putz det., coll. P. Jansa (1 ♂, 2 ♀♀) et M. Putz (1 ♂), 23.VI.2013, 2 ♂♂, 3 ♀♀, J. Brestovanský lgt., det. et coll.; Bohemia centr., Košátky intr. (5653d), jižně orientovaný svah v obci Košátky (lokalita B), 11.VIII.2013, 1 ♂, 1 ♀, J. Brestovanský lgt., det. et coll. Podle naší zkušenosti z lokalit na jižní Moravě a ve středních Čechách žijí imaga skrytě, na živnou rostlinu vylézají především ráno a za deště, výskyt je proto možné zjistit zejména cíleným sběrem. K náhodnému objevu prvního exempláře došlo na lokalitě A (Obr. 3) při oklepu vyšších partií piply, další kusy byly nalezeny prohlížením povrchu půdy pod živnou rostlinou. Při zevrubné prohlídce živných rostlin jsme v bázi zlomeného stonku našli také jednu dorostlou larvu, která s vysokou pravděpodobností patřila druhu *M. dimidiatus*. Larvu se nám nepodařilo dochovat, nicméně druh živné rostliny, velikost larvy a specifický žír na rostlině jednoznačně odkazují na tento druh. Četnost piply osmahlé na lokalitě odhadujeme na několik desítek kusů. Lučnímu porostu dominují travniny, pipla je zde pod silným konkurenčním tlakem a její výskyt je omezen především na partie s nižším travním porostem (okraje louky, okraj cest, volné plochy odkryté rytím černé zvěře). Louka nebyla v posledních letech kosena. Kromě piply se zde vyskytují také další teplomilné druhy rostlin, například zběhovec trojklanný (*Ajuga chamaepitys*), vítod obecný (*Polygala vulgaris*), rozrazil rozprostřený (*Veronica prostrata*), čilimník řezenský (*Chamaecytisus ratisbonensis*) nebo koniklec luční (*Pulsatilla pratensis*). Dne 11.VIII.2013 našel J. Brestovanský při cíleném vyhledávání pod živnou rostlinou na soukromé zahradě přímo v obci Košátky (lokalita B) vzdušnou čarou 1,5 km od první lokality další dva exempláře druhu *M. dimidiatus*. Četnost populace piply osmahlé na lokalitě B odhadujeme na několik desítek kusů. Lokalita (luční porost) je pravidelně dvakrát ročně kosena. Na lokalitě A jsme také zjistili hojný výskyt blízce příbuzného sympatricky žijícího druhu *Mogulones austriacus* (C. Brisout, 1869). Také tento nosatec je svým larválním vývojem vázaný na piplu, jeho larvy se ale dle GOSÍKA (2010) vyvíjí ve stonku (první instary i v horní polovině), postupně se prožirají směrem k bázi lodyhy, kterou pak opouští a kuklí se v zemi. Autor dále uvádí, že larvy obou druhů nežijí spolu v téže rostlině. Samička *M. austriacus* klade

vajíčka asi o 3 týdny později než *M. dimidiatus* a vybírá si „zdravé“, nenapadené rostliny. I *M. austriacus* je v rámci Čech řídkým a lokálně se vyskytujícím druhem, recentní nálezy jsou známy z Českého středohoří (R. Škoda, pers. comm.), Českého krasu (coll. M. Putz, nepublikováno) a území Prahy (STREJČEK 2001).

Obr. 2. Pipla osmahlá (*Nonea pulla*), živná rostlina nosatec *M. dimidiatus*. Foto: Jiří Krátký.

Fig. 2. Brown Nonea (*Nonea pulla*), host plant of the weevil *M. dimidiatus*. Photo: Jiří Krátký.

Obr. 3. Xerothermní svah u Košátek, celkový pohled. Foto: Jiří Brestovanský.

Fig. 3. Xerothermous slope near Košátky, general view. Photo: Jiří Brestovanský.

DISKUSE A ZÁVĚR

Překvapivé nálezy nosatce *Mogulones dimidiatus* ve středních Čechách představují v současné době nejsevernější a nejzápadnější údaj o výskytu tohoto druhu v rámci celého druhového areálu. I když nelze zcela vyloučit možnost dlouhodobého přežívání na několika izolovaných lokalitách, je nutné zvažovat i možnost recentního šíření druhu umožněného oteplováním klimatu. Samotný fakt, že by velmi nápadný druh se známou ekologií po dlouhou dobu unikál pozornosti specialistů, svědčí spíše pro druhou možnost. Při cíleném průzkumu a volbě vhodné metody hledání imag proto pokládáme zjištění druhu i na dalších vhodných xerothermních lokalitách Polabí s výskytem živné rostliny za možné. Velmi zajímavé bude i sledování vývoje populací *M. dimidiatus* na známých lokalitách s ohledem na vývoj populací živné rostliny a negativní vliv zarůstání travinami.

PODĚKOVÁNÍ

Rádi bychom poděkovali přáteli J. Krátkému (Hradec Králové) za fotografii živné rostliny. Naše poděkování náleží také redakci a recenzentům J. Krátkému (Hradec Králové) a R. Stejskalovi (Mendelova univerzita, Brno) za podnětné připomínky k rukopisu.

LITERATURA

- BENEDIKT S., BOROVEC R., FREMUTH J., KRÁTKÝ J., SCHÖN K., SKUHROVEC J., TRÝZNA M. 2010: Komentovaný seznam nosatcovitých brouků (Coleoptera: Curculionoidea bez Scolytinae a Platypodinae) České republiky a Slovenska, 1. díl. Systematika, faunistika, historie výzkumu nosatcovitých brouků v České republice a na Slovensku, nástin skladby, seznam. Komentáře k Anthribidae, Rhynchitidae, Attelabidae, Nanophyidae, Brachyceridae, Dryophthoridae, Eriirhinidae a Curculionidae: Curculioninae, Bagoinae, Baridinae, Ceutorhynchinae, Conoderinae, Hyperinae. Klapalekiana (Annotated checklist of weevils (Coleoptera: Curculionoidea excepting Scolytinae and Platypodinae) of the Czech Republic and Slovakia, Part 1. Systematics, faunistics, history of research on weevils in the Czech Republic and Slovakia, structure outline, checklist. Comments on Anthribidae, Rhynchitidae, Attelabidae, Nanophyidae, Brachyceridae, Dryophthoridae, Eriirhinidae and Curculionidae: Curculioninae, Bagoinae, Baridinae, Ceutorhynchinae, Conoderinae, Hyperinae). – Klapalekiana, 46 (Suppl.): 1–363.
- COLONNELLI E. 2004: Catalogue of Ceutorhynchinae of the World, with a key to genera (Insecta: Coleoptera: Curculionidae). – Argania editio, S.C.P., Barcelona, 124 pp.
- GOSIK R. 2010: Descriptions of the mature larvae of four species of the genus *Mogulones* Reitter, 1916 (Coleoptera, Curculionidae). – Deutsche Entomologische Zeitschrift, 57(2): 203–218.
- SCHERF H. 1964: Die Entwicklungsstadien der mitteleuropäischen Curculioniden (Morphologie, Bionomie, Ökologie). – Abhandlungen der Senckenbergischen Naturforschenden Gesellschaft, 506: 1–336.
- STREJČEK J. 1993: Curculionoidea. Pp. 134–152. In: JELÍNEK J. (ed.): Checklist of Czechoslovak Insects IV (Coleoptera) (Seznam československých brouků). – Folia Heyrovskyana, Suppl. 1: 2–172.
- STREJČEK J. 2001: Katalog brouků (Coleoptera) Prahy, sv. 2, Anthribidae a Curculionidae s.l. (Catalogue of beetles (Coleoptera) from Praha, vol. 2., Anthribidae and Curculionidae s.l.). – Praha, 138 pp.